

MAX WEBER'İN OTORİTE TİPOLOJİLERİ BAĞLAMINDA "SON İMPARATOR", "GANDİ" VE "LİNCOLN" FİLMLERİNE SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ DENEMESİ

Halil UZDU¹

Özet

Sinema, ondokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren tüm dünyada geniş halk kitlelerine büyümlü bir dünya sunmaktadır. Meraklılarını adeta büyüleyen, kendine çeken, onlara sunduğu kurmaca dünyada keyifli anlar yaşatan sinema, zaman zaman içinden çıktığı toplumlara da ayna tutmaktadır. Bu bağlamda sinema, sosyal hayata dair farklı perspektifler de sunmaktadır. Bu perspektiflerden birisi olan sosyoloji, sinema perdesine yansıyan sosyal hayatın daha iyi anlaşılmasına imkân vermektedir. Lumière Kardeşlerin icat ettiği sinematografin 1895'te Fransa'da başlayan beyazperde yolculuğu, kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına almış ve toplumlara derinden etkilemiştir. Yirminci yüzyılın ilk yıllarından itibaren sinema her geçen gün daha da gelişerek, güçlenerek ve etkisini artırarak yaklaşık yüzyıl önce başladığı yolculuğuna bütün hızıyla devam etmektedir. Tüm dünyayı bir ağ gibi kuşatan, her zaman insanların ilgisini çeken ve onlar üzerinde güçlü bir etkiye sahip olan sinema, doğal olarak sosyal bilimlerin çeşitli disiplinleri tarafından da sık sık inceleme konusu yapılmaktadır. Sosyoloji, sinema konusunda en çok inceleme yapan disiplinlerin başında gelir. Bu makale ünlü Alman Sosyolog Max Weber'in sosyolojiye kazandırdığı önemli kavramlardan birisi olan otorite tiyolojileri bağlamında "The Last Emperor" (Son İmparator), "Gandhi" (Gandi) ve "Lincoln" filmlerini ele almaktadır. Weber'in otorite tiyolojilerinin, adı geçen her üç sinema filmindeki yansımalarını göstermeyi amaçlayan makale, içerik analizi yöntemiyle ulaşılabacak verilerin sosyolojik açıdan yorumlanmasıyla sınırlı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Sosyoloji, Din Sosyolojisi, Max Weber, Otorite Tiyolojileri

MAX WEBER'S TYPOLOGY AUTHORITY IN THE CONTEXT "THE LAST EMPEROR," "GANDHI" AND "LİNCOLN" MOVİES UPON, SOCIOLÖGİCAL ATTEMPT A GLANCE

Abstract

Cinema, the masses all over the world since the end of the nineteenth century continues to offer a magical world. Enthusiasts almost mesmerized himself suffering, setting the world has to offer them pleasant moments of

¹ Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi AFYON MYO e- posta: (huzdu@hotmail.com)

cinema holds a mirror to society that go through from time to time. In this context, the cinema also offers different perspectives on social life. This one is from the perspective of sociology, social life reflected on the cinema screen allow a better understanding. Lumière brothers invented the cinematograph in 1895, began the trip in France the silver screen, in a short time have influenced the entire world and it has a profound impact on the masses. Twenty films developed with each passing day since the first years of the century, the journey begins strengthening and increasing the impact of nearly a century ago continues unabated. All over the world which surrounds such a network, attracted the attention of the masses and curiosity always so prevalent / cinema with an effective strength, is often performed examination naturally by the various disciplines of the social sciences. Sociology, comes one of the most examiner discipline of cinema. This article renowned German sociologist Max Weber in the context of someone who has authority typologies important concept gained sociology "The Last Emperor", "Gandhi" and "Lincoln" tackles the movies. Weber's typology of authority, reflected in said article aims to show all three feature films, from the sociological data to be obtained by content analysis will be limited to interpretation.

Key Words: *Cinema, Sociology, Sociology of Religion, Max Weber, the Authority Typology*

1. Giriş

Sosyolojinin en önemli isimlerinden birisi olan Max Weber, pozitivist paradigmanın hâkim olduğu sosyoloji bilimine anlama ve yorumlama anlayışını kazandırmış, böylelikle sosyolojinin alanını da genişletmiştir (Demirel, 2013: 361). Alman tarih okulunun, dolayısıyla da büyük oranda Wilhelm Dilthey ve Heinrich Rickert'in (Günay, 1988: 1) etkisinde olan Weber'in anlama yaklaşımı, toplumsal gerçeği, eyleyenlerin niyetlerine göre yorumlayarak kavrama metoduna dayanır. Weber'e göre, toplumsal geçekliliği anlamak ise toplumsal eylemin belirli tipolojilere ayrılmasıyla mümkün olabilmektedir. Bu tipolojiler, eylem ve otorite tipolojilerinde olduğu gibi, sosyal gerçekliğin anlaşılması için oldukça işlevseldir.

Bu makale genelde sosyal bilimlere özelde, ise sosyoloji bilimine çok sayıda yeni kavram kazandıran Max Weber'in otorite tipolojileri bağlamında, "Son İmparator", "Gandi" ve "Lincoln" filmleri üzerine sosyolojik bir değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır. Zira Weber genel olarak otoriteyi geleneksel, karizmatik ve yasal olmak üzere üçe ayırır. İşte buradan hareketle çalışmamızda, geleneksel otoriteyi "Son İmparator", karizmatik otoriteyi "Gandi" ve yasal otoriteyi ise "Lincoln" filmleri örneklemektedir. Örneklem olarak seçilen filmlerden elde edilecek veriler sosyolojik açıdan yorumlanacak ve Max Weber'in otorite

kavramlaştırmalarının sinemadaki yansımaları gösterilmeye çalışılacaktır.

2. Max Weber'in Sosyoloji Anlayışı

Max Weber, Auguste Comte ve Emile Durkheim'in "pozitivist sosyoloji" geleneğine (Akpolat, 2007), alternatif bir yaklaşım getirmiş; doğa bilimlerinin kurallarının geçerli olduğu ve sadece gözlenebilen olguların konu edildiği "pozitivist sosyoloji" anlayışına (Akpolat, 2007: 2), manevi bilimlerin kullandığı anlama, yorumlama ve açıklama (Arıcioğlu, 2013: 2) metodunu kazandırmıştır. Weber'e göre, sosyolojinin esas konusu toplumsal eylemlerdir. "Eylemin belirleyicisi, yönlendiricisi olan şey, eylemde bulunan insanın eylemi sırasında bu eylemini etkilemiş olan ve yine bu eylemi sırasında kendisine bağlanan sübjektif anlamdır" (Demirel, 2013: 363). Neticede sosyoloji, toplumsal eylemi açıklayabilmek için eylemin yorumlayıcı bir biçimde anlaşılmasına çalışan bir bilimdir (Weber, 2011: 11).

Weber, büyük ölçüde Alman felsefe geleneğinin tinselci bilim anlayışına bağlıdır. Bu bağlılığı, genelde Weber'i "pozitivist sosyoloji" anlayışını tamamen reddederek onun yerine anlayıcı bir sosyoloji anlayışı geliştirdiği (Baştürk, 2011) iddiasının temel dayanağını teşkil etmektedir. Ancak Weber, tinselci anlayışın yanısıra bilimin genelleştirici bir etkinlik olmasını talep eden pozitivist bilim anlayışının da etkisindedir. Onun bilim anlayışı bu iki kaynaktan beslenir ve pozitivist etkiler tinselci bir bilim anlayışının içinde eritilmiş de olsalar, kendilerini gösterirler (Eşki, 2010: 189). Yani Weber toplumsal olayları bir taraftan, tarihsel tikellikleri ile kavrayıp genellemeler yapar, diğer taraftan görgül veriler ile söz konusu genellemelerin içini doldurarak açıklar. Mesela Weber'in yasa benzeri bir niteliğe yakın duran "ideal tip" kurgusu böyledir (Eşki, 2010: 189).

2. Max Weber'in Eylem Tipolojileri

Bir eylem sosyologu olan Max Weber, sosyolojiyi, sosyal eylemleri yorumlayarak anlamak ve bu sosyal eylemleri kendi süreç ve etkileri çerçevesinde nedensel olarak açıklamaya çalışan bir bilim şeklinde tarif eder (Weber, 2011: 11). Weber, toplumsal konularda kavramları anlamak ve açıklamak için iki yöntem kullanır: İdeal tip analizi ve tarihi tip analizi. İdeal tipler gerçek değildir ve kurgusal bir rasyonelleştirmenin ürünüdür. Ancak gerçekle ilişkileri vardır. Tarihi tip analizi ise, tarih ve sosyolojinin ortak çalışma konularına sahip olduğunu ileri sürer (Demirel, 2013: 362).

2. 1. Toplumsal Eylem Tipolojisi

Max Weber "toplumsal eylemi, eylemde bulunan kişi veya kişilerin, öznel bir anlama göre başkalarının durumu ile bir ilgi içersine girdikleri sürece, bu ilgi temelinde, bu öznel anlama göre yönlendirilmiş bir eylem" diye tanımlar (akt. Özlem, 2011: 124). O, bu şekilde tanımladığı toplumsal eylemleri de dört başlık altında toplar. Bunlar 1- Amaçsal

Eylem: Bir kimsenin bir işi yapmakta amacının ne olduğunu düşünüp tasarlaması ve bu amacı gerçekleştirmek için araçları düzenlemesi şeklinde tanımlanır. 2- Değersel Eylem: Bir kimsenin sahip olduğu değerler söz konusu olduğunda, o değere sadık kalma gerekçesiyle, tehlikeyi göze alması ve bu suretle de akıllı davranmasıdır. 3- Duygusal Eylem: Weber'e göre bu davranış oluşmasında etkili olan tamamıyla duygusal tepkilerdir. 4- Geleneksel Eylem: Bu eylemler; alışkanlıklar, adetler, inançlarca belirlenmiş eylemlerdir (Özlem, 2001: 188-9).

2. 2. Otorite Tipolojileri

Weber'in siyasal analizlere en önemli katkısı, siyasal meşruiyetin kaynaklarıyla ilgili bir sınıflandırma önermiş olmasıdır. Zira egemenliğin meşru olduğu kadar meşru olmayan çeşitleri de olabilir. Ancak Weber, egemenliğin meşru yönleriyle ilgilenmiştir (Ritzer, 2011: 128). Weber, öncelikle bir politik rejimin halkın nazarında meşru otoriteye sahip olmasını neyin sağladığını sorgulamış ve geleneksel, karizmatik ve rasyonel temellerde meşrulaştırılmış üç farklı otorite tipolojisi tespit etmiştir (Weber, 2013: 54). Böylelikle o otorite tiplerini, meşruluk zeminlerine göre üç sınıfta toplamıştır: "geleneksel", "rasyonel" ve "karizmatik". Bu otorite türlerinden her biri, Weber'e göre belli şartlar altında hüküm sürme eğilimi gösteren, iktidar ilişkileri ve idare biçimleriyle bağlantılı olan tipleri temsil eder (Bal, 2014: 251). Ona göre bunların her biri "ideal tip" tir ve herhangi bir rejim aynı anda birden çok meşruiyet tipiyle desteklenebilir.

Weber, siyasal meşruiyetin mirasa ve geleneğe dayanan birinci tipini "geleneksel meşruiyet" olarak adlandırır. Geleneksel meşruiyetin temsil ettiği rejim tipinde, yönetimin yasa ve emirlerine uymayı sağlayan temel faktör kişisel sadakattir. Weber tarafından 'yasal-rasyonel' şeklinde tasvir edilen ikinci siyasal meşruiyet tipi, bugün birçok modern devletin kullanmakta olduğu tiptir. Bu rejim tipinde, sadakat bir kişiye veya yönetici aileye değil, yetkileri yazılı bir anayasa ile tanımlanmış olan kişilik dışı bir dizi kurumlar manzumesine aittir. Weber'in 'karizmatik otorite' olarak adlandırdığı üçüncü otorite tipi, bir tür kahraman ya da aziz gibi kişisel siyasal lider özelliklerine sahip olan kişidir. Bu rejim tipinde kamu yönetimi, geleneksel yönetimin veya ehliyet ve liyakat esaslarına göre devşirilmiş tarafsız bürokratların değil, liderin geliştirip yönlendirdiği ideoloji, dini inanç, vizyon veya hikmete inanan takipçilerin elindedir (Bal, 2014: 251-252).

2. 2. 1. Geleneksel Otorite

Geleneksel temellerde meşrulaştırılan bu otorite "kadim geleneklerin kutsallığına ve bu geleneklerin hâkimiyeti altında otorite uygulayanların meşruluğuna [dair] yerleşik" bir inancın varlığına dayanır (Ritzer, 2011: 129). Başka bir ifadeyle "çok eski zamanlardan beri süre gelen geleneklerin kutsallığına ve bu geleneklere göre gücü kullananların meşruluğuna olan yerleşik inanca" (Weber, 2013: 54) dayanan otorite tipidir. Weber, geçmişten süregelen kural ve güçlerin kutsallığını öne

sürerek meşruluk tezinde bulunan ve kendisine inanılan egemenlik türünü, geleneksel otorite diye adlandırır (Weber, 2011: 341). Burada otoriteyi icra eden kişi ya da kişiler geleneksel kurallar tarafından belirlenir. Bireyin kişisel otoritesine uyulması gereği de kendisinin geleneksel konumundan kaynaklanmaktadır. Gücü elinde bulunduran kişi, bir "üst-amir" değil, kişisel anlamda bir "efendi"dir. İdari görevlileri "memurlar" değil, şahsi hizmetçileridir. İdari memurlar ile yöneticiler arasındaki ilişkileri belirleyen şey, memurun gayrişahsî yükümlülükleri değil, yöneticiye şahsi bağlılıktır. Uyulan şey de kurallar değil, gelenekle belirlenmiş otorite tarafından seçilmiş olan kişidir (Weber, 2011: 342 ve 2013: 59).

2. 2. 2. Rasyonel (Yasal-Ussal) Otorite

Bu otorite türünde kişi, otoriteye itaati "yürürlükteki kuralların yasallığı ve bu kurallar gereğince otorite konumuna yükselenlerin buyruk verme haklarının" olduğuna inandığı için kabul eder (Ritzer, 2011: 129). İtaat edenler, sınırları yasalarla çizilmiş bir düzene itaat etmektedirler. Buna göre, ancak yasal düzen gereğince güç sahibine tanınmış olan ve sınırları rasyonel olarak belirtilmiş alan içinde kendisine boyun eğilmesi bir yükümlülük haline gelmektedir (Weber, 2013: 57). Ona göre yasal otoritenin en belirgin yönü, gelişmesinde kapitalist sistem en önemli rolü oynadığı "bürokrasi"nin ortaya çıkmış olmasıdır (Weber, 2013: 66). Weber'e göre bürokrasiye yalnızca teknik açıdan bakıldığında onun, yüksek bir verimlilik düzeyine ulaşmanın ve bu anlamda insanlar üzerinde otorite kurup uygulamanın bilinen en rasyonel aracı olduğu görülür. Bu rasyonel araç, yönetimi istikrarlı/düzenli yürüten ve sonuçları hesaplanabilir bir mekanizma haline getirmekte, bu da bürokrasiyi vazgeçilmesi mümkün olmayan modern bir yönetim şekline sokmaktadır (Weber, 2013: 66).

2. 2. 3. Karizmatik Otorite

Karizma ile meşrulaştırılan otorite, "tarafhtarların, liderlerin istisnai kutsallığı, örnek karakteri, kahramanlığı veya özel güçlerine olduğu kadar onlar tarafından tasdik edilen normatif düzene adanmalarına dayanır" (Ritzer, 2011: 129). Weberci yaklaşımda, karizmatik otorite hem tarihsel bir dönem, hem de bütün bir tarihi değiştirci güç anlamına gelmektedir. Weber'i kavramak bakımından karizmatik otorite soyutlaması/tipleştirmesi önemli bir köşe taşıdır. Weber'e göre karizma, kolektif bir varlığın ürünü değildir, sınıfa ya da tabakaya bağımlı değil, bireylere özgüdür (Eşki, 2010:192). Weber görüşlerini açıklamada temel hareket noktası olarak kabul ettiği "karizma" kavramını, "bireysel olarak bir şahsı sıradan insanlardan ayıran ve onun doğüstü, insanüstü ya da en azından bazı özel istisnai güçlere ya da niteliklere sahip sayılmasına yol açan belli bir nitelik" anlamında kullanmaktadır. Bu anlamda karizmatik kişinin çoğunlukla sihirli bir güce sahip olduğu düşünülür. Burada önemli olan tek şey, karizmatik otorite sahibi olan kişinin,

etkinlik alanında olanlarca yani "izleyiciler" ya da "tarafhtarlarca" nasıl görüldüğüdür. Yani karizmatik gücün geçerliği açısından belirleyici olan şey, güce bağımlı olanların kabulüdür (Weber, 2013: 90). Karizmatik otorite doğası gereği duygu temeline dayanır.

3. Max Weber'in Otorite Tipolojilerinin Sinemadaki Yansımaları

3. 1. Geleneksel Otorite Örneği Olarak "Son İmparator"

Çin hanedanı Qing'in (okunuşu Çin'dir) son hakanı Aisin-Gioro Pu Yi'nin, dramatik hayat hikâyesini anlatan "Son İmparator", biyografik türde bir Bernardo Bertolucci filmidir. 1987 yılında en iyi film Oscar'ını alan Son İmparator'un senaryosu da, Mark Peploe ile birlikte bizzat Bernardo Bertolucci tarafından yazılmıştır. "Son İmparator" filmiyle ilk kez bir filme, Çin hükümeti tarafından "Yasak Şehir"de çekim yapılmasına izin verilmiştir.

Film, 1950'de, aralarında Son Çin İmparatoru Pu Yi'nin de bulunduğu Çin savaş suçlularını getiren trenin, Mançurya'da Çin-Rus sınırındaki bir istasyona girişiyle başlar (Time Code: 00: 02: 12) . İstasyonda indirilen savaş suçluları bekleme salonundayken, Pu Yi girdiği lavaboda bileklerini jiletle keserek intihara kalkışır. Pu Yi, durumu fark eden bir görevlinin lavabonun kapısını tekmeyle kırarak içeriye girmesiyle ölümden döner. Görevlinin kendisini tokatlayarak ayılttığı ve "Nerdeyim ben. Beni niye engellediniz? Ben onbin yılın efendisiyim" (TC: 00: 20: 50) diyerek kendine gelen Pu Yi'nin hayat hikâyesi, vatana ihanetten yargılanan bir savaş suçlusunu olarak on yılını geçirdiği hapis hayatıyla birlikte sık sık geçmişte yaşadıklarını hatırlatan geri dönüşlerle perdeye yansıtılır.

Öncelikle 1906 doğumlu olan küçük Pu Yi, henüz üç yaşına bile gelmeden 1908 yılında İmparatorun ölümü üzerine Ana İmparatoriçe'nin talimatıyla tahta varis kılınır. Ana İmparatoriçe'nin talimatı, haberi Pu Yi'nin ailesine getiren ulak tarafından bizzat okunur: "Merhametli, kutlu, saygıdeğer ve uzun ömürlü Majesteleri Ana İmparatoriçe'nin talimatı üzerine Aisin-Gioro Pu Yi, Pres Chun'ın oğlu, derhal Yasak Şehir'e götürülecek ve İmparatorluk Sarayı'nda İmparatoriçe'nin kararını bekleyecektir" (TC: 00: 07: 30). Bu sahne, Max Weber'in genel çerçevesini belirlediği "geleneksel otorite" tipolojisinin tarihsel dayanaklarını sinema perdesinde somutlaştıran temsiller taşımaktadır. Zira Weber, geleneksel otoriteyi eskiden kalma kural ve erklerin kutsallığından dolayı kendisine inanılan egemenlik türü olarak tanımlamıştır. Bu egemenleri belirleyense "geleneksel kurallar"dır. Bu kurallara uyulması ise kuralların geleneksel konumlarından dolayıdır. Aslında uyulan şey kurallar değil, gelenekle belirlenmiş erk konumunda bulunan ya da o konuma geleneksel erk sahibi tarafından miras yoluyla seçilmiş olan kişidir (2011: 341-2). Burada geleneksel erk sahibi olan imparator ölmüş, ondan sonra bu geleneksel erki kullanmaya yetkili tek kişi olan Ana İmparatoriçe tarafından Pu Yi, daha üç yaşına bile gelmeden yeni Çin İmparatoru ilan edilmiştir. Normalde daha bebek denilebilecek yaşta bir çocuğun -çünkü yeni imparator hem daha üç

yaşını bile doldurmamıştır hem de hala anne sütü ve şefkatine muhtaçtır- bir imparatorluğu yönetmesi elbette düşünülemez. Ancak geleneksel kurallar öylesine kökleşmiş ve kutsallaştırılmıştır ki, bu sayede onlarca görevlinin bulunduğu imparatorluk sarayında hiç kimse; bunu sorgulamayı bile aklına getirmez. Çünkü imparatorluk gibi bir konumun, varlığını sorgulanmaksızın sürdürebilmesi, ancak kadim geleneklerle ve insanların inanç dünyalarına hitap ederek o konuma getirilen zatın her kim olursa olsun kutsal addedilmesiyle mümkün olabilir. Neticede bebek yaşta bir çocuğun yeni Çin İmparatoru olarak tahta çıkarılması, Ana İmparatoriçe'nin kararıdır ve kimse tarafından sorgulanamaz.

Küçük Pu Yi, "Ar Mo sana oğlumu veriyorum. O artık senin oğlundur" denilerek kendisine sütannelik yapmak üzere seçilen Ar Mo'nun kucağına bizzat annesi tarafından teslim edilir (TC: 00: 08: 52). Böylece küçük Pu Yi, ömrünün ilk ve en önemli yıllarını geçireceği Yasak Şehir'e getirilir ve elinden tutan babasıyla birlikte Ana İmparatoriçe'nin huzuruna kabul edilir. (TC: 00: 11: 13). Sarayın büyük kabul salonunda maiyetindeki kalabalık hizmetçi topluluğuyla yatağında bekleyen İmparatoriçe'nin huzuruna giren küçük Pu Yi ve babası, huzurda hemen secde edercesine yere kapanarak ardı ardına üç kez tazimle selam verirler. Bu tazim gösterisi de geleneksel erkin temsilcisi olan zatın kutsallığına inancın ve ona kayıtsız şartsız bağlılığın sembolüdür. Çünkü secde halindeki tazim sadece Tanrı için ve onun huzurunda yapılır. İmparator ya da İmparatoriçe gibi geleneksel otorite sahiplerinin huzurunda secde edilmesi onun tanrısal güçlere sahip olduğu inancının yani kutsal kabul edildiğinin göstergesidir. Bu sembolik gösterge kendisine secde edilerek selam verilen ve büyük tazimde bulunan zatın yüceliği kadar, secde eden kişinin de o denli küçüklüğünün, geleneksel erk sahibi yüce zatın kulu ve kölesi olduğunun vurgulanışıdır. Zaten bu inanç bizzat Ana İmparatoriçe'nin ağzından: "Pu Yi buraya gel... Benden korkuyor musun? Benden herkes korkar. Ben yüce Ana İmparatoriçe'yim... Bana, burda yaşlı Buda derler" (TC: 00: 12: 00) sözleriyle dile getirilmektedir. Ana İmparatoriçe'nin bu ifadeleri, geleneksel erk sahibinin kutsallığına yine bizzat o erki elinde bulunduran kişinin ağzından yapılan bir vurgudur. "Benden herkes korkar." "Ben yüce Ana İmparatoriçeyim" ve "bana burda yaşlı Buda derler" ifadeleri hep bu kutsallığın ve yüceliğin vurgulanışıdır. Korku, bir insani duygu olarak kendisinden üstün, başa çıkılması mümkün olunmayan güçlere karşı takınılan pasif tavrın ifadesidir. "Benden herkes korkar" diyerek Ana İmparatoriçe, kendisinin üstün bir güç sahibi olduğunu dile getirmek suretiyle, kendine; karşı konulması mümkün olmayan yüce bir güç atfetmektedir. Zaten "ben yüce Ana İmparatoriçeyim" sözleriyle de Ana İmparatoriçelik konumunun büyüklüğüne vurgu yapmaktadır. "Bana burda yaşlı Buda derler" sözü de kendisinin kutsallığının dile

getirilişi hatta pekiştirilmesidir. Zira Buda, Çin başta olmak üzere Uzakdoğu'da yaşayan halkların dini inançlarından birisi olan Budizm'in kurucusudur. "Biliyorsun karanlık inince erkeklerin Yasak Şehre girmesi yasaktır. Senin gibi küçüklerin bile. Burda yaşayan tek erkek, İmparator'dur. Ama İmparator, artık göklerde! Ejderhanın sırtında. Bugün öldü... [maiyet memurlarını ve hizmetlileri işaret ederek] Bunların hiçbiri gerçek erkek değil. Hepsi hadım" (TC: 00: 12: 52). Bu ifadeleriyle de Ana İmparatoriçe, Çin Hanedanı'nın yaşadığı İmparatorluk Sarayı'nın dolayısıyla İmparatorların kutsallığını vurgulamaktadır. Karanlık inince İmparator dışındaki erkeklerin Yasak Şehre girmesinin yasak olması hem Yasak Şehrin, İmparatorun özel alanı, mahrem yuvası başka bir deyişle haremi olduğunu vurgulamakta hem de İmparatorun kutsallığına, onun Tanrısal bir güce sahip olduğuna vurgu yapmaktadır. Çünkü İmparatorun mahrem alanı olan Yasak Şehir, içindeki sayısız cariye, gözde ve imparator eşleriyle erk sahibi olan İmparatorun soyunun devamı için dolayısıyla da hanedanın saf halde kalmasının garanti edilmesi için kutsal kabul edilmiş ve İmparator haricindeki erkeklerin girmesi yasaklanmıştır. Zaten, Yasak Saray'da hizmet için bulunan bütün erkeklerin hadım edilişi ve Ana İmparatoriçe'nin "Bunların hiçbiri gerçek erkek değil. Hepsi hadım" sözleriyle de bu gerçek açıkça vurgulanmaktadır. Son olarak Ana İmparatoriçe'nin: "Küçük Pu Yi karar verdim, onbin yılın yeni efendisi sensin. Sen cennetin oğlu olacaksın" (TC: 00: 14: 00) sözleri ise hem geleneksel otoritenin nasıl devam ettiğini açıklamakta hem de bu konuma seçilen kişinin kutsallığını vurgulamaktadır. "Onbin yılın efendisi" demekle hanedanın tarihsel derinliğine "sen cennetin oğlu olacaksın" sözüyle de hanedanın kutsallığına işaret etmektedir. Bu Weberyen anlamda geleneksel egemenliğin "arı biçimi" kabul edilebilir. Zira Weber geleneksel egemenliğin arı biçimini "eskiden kalma kural ve erklerin kutsallığını öne sürerek yasallık savında bulunan ve kendisine inanılan egemenlik" türü şeklinde tanımlar. "Egemenleri belirleyen geleneksel kurallar ve onlara uyulması da geleneksel konumlarından dolayıdır" (2011: 341-2). Nihayet küçük Pu Yi, henüz üç yaşındayken Çin İmparatoru olarak tahta oturur (TC: 00: 15: 49). Taç giyme töreninde tüm saray erkânının büyük bir özenle gösteri yapmasına rağmen Pu Yi, hiç bir şeyin farkında olmadan oturduğu tahtta çocukça oyun oynamakta ve kendince oyalanmaktadır. Bir ara tahttan inerek kapıya yönelir. Dışarı çıktığında görür ki, sarayın iç ve dış avlusu gösteri yapan görevlilerce doldurulmuştur (TC: 00: 17 45). Küçük Pu Yi'i gören onlarca saray erkânı, hemen diz çökerek saygılarını sunarlar. Hatta öyle ki, ilerde onun öğretmeni olacak bir görevli, çekirgenin bile İmparator'u selamladığını ifade ederek, onun büyüklüğü ve kutsallığına gönderme yapar (TC: 00: 19: 50). İlerleyen sahnelerden birisinde Küçük Pu Yi tuvaletini yaparken (TC: 00: 22: 00) sarayın kul görevlileri onu eğlendirmek ve memnun etmek için gayret etmekte ve hizmetine koşmak için emre amade bir

şekilde beklemektedirler. İmparator Pu Yi'nin ihtiyacını yaptığı lazımlık özenle bir görevli tarafından alınarak hemen bir başka görevliye götürülür. Görevli lazımlığı büyük bir dikkatle koklamak suretiyle İmparator Majesteleri Pu Yi'nin neyle beslendiğini kontrol ederek, "bol tofu, hiç et yok" (TC: 00: 23: 33) sözleriyle, onun hiç et yemediğini ifade eder. Bu görüntüler İmparator'un kutsallığına bir başka işarettir ki, onun her şeyini kutsal sayan ve büyük hürmet besleyen görevlilerin görüntüleriyle somutlaştırılmıştır. Aynı sahnenin devamında küçük Pu Yi, görevlilerin özenle hazırladığı küvette bir kısım görevlilerin yardımıyla yıkanırken diğer görevliler büyük bir gayretle onu eğlendirmek için küvetin etrafında halka oluşturmuş bir halde şaklabanlık yapmaktadır (TC: 00: 23: 41). Küçük Pu Yi, banyo küvetinden "eve gitmek istiyorum" diyerek sütanesi Ar Mo'ya koşmasının ardından, İmparator'a banyo yaptıran görevlilerin büyük bir tazimle onun yıkandığı küvetin etrafında daire oluşturmuş bir biçimde küvete doğru saygıyla eğilmeleri de ona atfedilen kutsiyetin bir başka yansımasıdır (TC: 00: 24: 44). Ayrıca kardeşi Pu Chieh'in kendisini ziyarete geldiğinde onunla çocukluğunu yaşayan, oyun oynayan İmparator Pu Yi, sarayın avlularından birinde koşuştururken maiyet görevlilerinin onların arkasından hep birlikte koşmaları da bir başka tazim ve saygı ifadesidir (TC: 00: 36: 45).

Geleneksel otorite öylesine kesin kurallara bağlanmış ve kutsallık atfedilmiştir ki, bu kutsiyet kendisini ziyarete gelen ve onunla birlikte yaşaması için Yasak Şehir'de bırakılan kardeşinin, yoldan geçerken insanların neden İmparator'a sırtını döndüklerini sorması üzerine bizzat Pu Yi'nin ağzından anlatılır: "Sıradan insanların imparatora bakması yasaktır. Ben çok önemliyim. Yaramazlık yaparsam başkası cezalandırılır. [Hizmetçileri göstererek] Şunlardan biri" (TC: 00: 35: 44). Bu ifadeler, geleneksel otorite sahibi olan İmparator Pu Yi'nin kutsiyetinin kendi ağzından vurgulanışıdır. Çünkü İmparator suç işlemez, suç işlemiş olsa bile cezalandırılmaz. Başka bir gün İmparator Pu Yi, kardeşi Pu Chieh ile birlikte ders yaparken onun kolundan sarkan sarı bir giysiyi fark eder. Kardeşinin giydiği sarı giysinin İmparatorluk sarısı olduğunu ve derhal çıkarmasını ister. Kardeşi Pu Chieh imparatorun bu isteğini reddeder ve "hem artık sen imparator değilsin" diyerek karşılık verir. Bu tepki üzerine ders yaptıkları masanın etrafında Pu Yi'nin kardeşini yakalamak için başlattığı ve kardeşinin de ondan kaçtığı bir kovalamaca yaşanır. Sonunda Pu Yi, maiyetindekilere "ben imparator muyum değil miyim" diye sorar. Maiyet memurlarının "majesteleri hep imparator olacaktır" cevabına karşı kardeşi, "ispatla o zaman" diyerek cevap verir. Kardeşine karşı kendisinin imparator olduğunu ispatlamak isteyen Pu Yi, yanında bulunan hizmetlilerden birisine, masadan aldığı mürekkebi uzatarak: "Kocaayak şunu iç" diyerek yeşil mürekkebi içmesini emreder. Kocaayak ise bu emri yerine getirerek

mürekkebi içer (TC: 00: 46: 20). Kocaayak'ın bu emri yerine getirişini, Weber'in işaret ettiği üzere geleneksel otorite sahibi olan imparatorun "geleneksel konumunu sarsmamak için" (2011: 342) katlanılan bir emir olarak anlamak mümkündür.

Başka bir sahnede imparator için özel öğretmen olarak görevlendirilen ve Yasak Şehre getirilen İngiliz Reginald Fleming Johnston'un, İmparator Pu Yi'nin geçirdiği bir kaza sonucu onu muayene ettirmek için getirdiği Doktor, İmparator'un gözlük takması gerektiğini, eğer gözlük takmazsa kör olabileceğini söyler (TC: 01: 23: 40). Bunun üzerine haremde bulunan kadınlardan birisi: "Olamaz bir imparator gözlük takamaz. Buna asla izin verilemez" diyerek şiddetle karşı çıkar. Haznedarbaşı, Bay Johnston'a kararlarının kesin olduğunu ve imparatorun gözlük takmasının kesinlikle mümkün olamayacağını bildirir. Bay Johnston, Haznedarbaşı'nın bu sözleri üzerine eğer imparator gözlük takmazsa görevinden istifa edip, gazetelere konuşarak sarayın iç yüzünü ifşa edeceği tehdidinde bulunur. Haznedarbaşı'nın bunu ciddiye almaması ve "ne söyleyeceksiniz Bay Johnston" sorusu üzerine de: "İmparator taç giydiği günden beri kendi sarayında hapis ve tahtan feragat etmesine rağmen hala hapiste... Bence İmparator dünyanın en yalnız çocuğu. Kör olması üzücü ama duruma uygun... Harcamalara kör olması ekselansları. Sarayda 1200 hadımın, 350 nedimenin ve 185 aşçının çalışmasına ayda 120 samur kürk ve haftada 3000 tavuk alımına kör olabilir. İç hizmetlerde çalışan 840 muhafız ve memurun ve haznedarbaşının aklında tek bir şey olduğunu görmeyebilir. Sadece kendi çanaklarını doldurduklarını" (TC: 01: 24: 50). Bay Johnston'un bu sözlerinden, aslında Çin İmparatorluğu'nun Weber'in geleneksel otorite tanımlamalarının bir çeşidi olan "ataerkillik" tipolojisine daha uygun olduğu sonucuna varmak mümkündür. Zira Weber'e göre, "Ataerkillik" de egemenlik, erk sahibinin geleneksel hakkı olmakla birlikte, "genellikle hem ekonomik bakımdan, hem de akrabalığa dayalı olarak örgütlenen bir gruba, belli bir miras kuralı gereğince belirlenen bireyin yönetmesini anlatır" (2013: 75) şeklinde açıklamaktadır. Elbette bu Çin İmparatorluğu'nun uzun tarihsel geçmişini göz ardı etmek anlamına gelmez. Ancak Pu Yi'nin 1908 yılında henüz daha üç yaşlarındayken tahta çıktıktan kısa süre sonra 1912 yılında milliyetçiler tarafından Çin Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla artık imparatorluk, sembolik bir konuma düşmüştür. Bu gerçeğin kendisinden yıllarca gizlendiği İmparator Pu Yi, Yasak Şehrin çatısından kardeşinin yardımıyla Çin Cumhurbaşkanı'nı (TC: 00: 47: 12), görmesiyle fark eder. Öğretmene "ben hala imparator muyum" sorusuyla öğretmenin "siz hep imparator olacaksınız. Yasak Şehir'de, ama dışarıda değil... Dışarıdaki Çin artık bir cumhuriyet oldu ve Cumhurbaşkanı var" (TC: 00: 49: 12) sözleriyle de gerçeği ancak öğrenebilir. İmparator Pu Yi'yi öylesine Yasak Şehre kapatırlar ki, annesinin ölümü haberi gelince annesinin cenazesine gitmek ister ancak Saray'ın kapıları kapatılmak suretiyle (TC: 01: 19: 15) izin verilmez.

Asırlarca patrimonyal bir otorite olarak hüküm süren imparatorluk artık işlevini tamamlamış, belki ilk zamanlardaki haline geri dönmüş ve bir "ataerkil" otorite halinde, yeni kurulan rejimin kendisine sağladığı imkânlar sayesinde, Yasak Şehir'de kendi küçük ve kapalı dünyasında hayatiyetine devam etmektedir. Bu izole hayatın sürmesi de, imparatorluğun sembolik de olsa yaşamanı devam ettirmesinden beslenen imparatorluk hizmetkârlarının Pu Yi'den gerçekleri gizlemesiyle mümkün olmaktadır. İşte Bay Johnston'un ifadeleri bu menfaat çarkını dile getirmektedir. Bu menfaat çarkı öylesine kökleşmiş ki bunu bizzat Pu Yi'nin da ancak ağzından öğrenmek mümkündür. Pu Yi: "Benden önceki imparator reform istediği için öldürüldü... Öyleyse bakalım bende yasak şehirdeki reformlar yüzünden öldürülecek miyim" (TC: 01: 48: 35) ifadeleriyle bu gerçeği ifade eder. Çünkü İmparatorluk sarayında kurulan menfaat çarkı öylesine kusursuzdur ki, kimse bu çarkın bozulmasını istemez. Bu ifadelerinin ardından Pu Yi: "Haznedarbaşı, Bay Johnston'un arkadaşı şair ve bilgin Chen Hsiao Hsiu'yu, yeni haznedarbaşı atıyorum. Onun İmparatorluk depolarındaki herşeyin ayrıntılı bir dökümünü çıkarmasını istiyorum. Böylece neyin ne kadar çalınmış olduğunu öğrenmiş oluruz" (TC: 01: 49: 00) diyerek bu kirli çarkın başında kimin olduğuna işaret eder. Bu çarkın sona ermesi de, ancak onun başındaki esas sorumlunun yani Haznedarbaşı'nın azledilmesiyle mümkün olabilecektir. İşte İmparator Pu Yi'de bunu yapar ve Haznedarbaşı'nı görevden azleder. Bu sahneyi de yine Weberyen bakışla değerlendirirsek şunları söylemek mümkün gözükmektedir. Öncelikle geleneksel otorite öylesine güçlü geleneksel kurullarla işlemektedir ki, bizzat egemenin kendisi bile bu sistemi değiştirmekte zaman zaman aciz kalabilmektedir. Önceki İmparator'un reform yapmak istediği için öldürülmüş olması sistemin direncinin göstergesidir. Geleneksel sistem, sistemin işleyişinden menfaat temin edenler tarafından, gerektiğinde sistemi korumak adına kendi imparatorlarının bile öldürülmesine -başta bizim tarihimiz olmak üzere geleneksel otorite tiplerinde çok sayıda örneğinde görüldüğü gibi- zemin hazırlayabilmektedir. İkinci olarak geleneksel otorite tiplerinde bir memurun ya da hizmetlinin herhangi bir garantisi yoktur. Memurun bağlılığı egemene sadakat temelindedir. Memurlar, egemenin keyfi kararları doğrultusunda atanmakta ya da gerektiğinde görevden alınmaktadır. İşte burada da görüldüğü üzere "hane için seçilen tipik memurlar" dan (Weber, 2013: 71) birisi olan Haznedarbaşı, İmparator Pu Yi tarafından hiç bir prosedüre bağlı olmaksızın hemen azledilmektedir.

3. 2. Karizmatik Otorite Örneği Olarak "Gandi"

Richard Attenborough'un yönetmenliğini yaptığı ve yine ünlü aktör Ben Kingsley'in canlandırdığı Gandhi filmi, Hindistan bağımsızlık hareketinin lideri ve çağdaş Hindistan'ın kurucusu olan Mahatma Gandhi'nin (1869-

1948) hayatını ve İngiliz işgaline karşı verdiği kendine has mücadelesini perdeye taşımaktadır. Asıl adı Mohandas Karamçand olan Gandhi, daha çok yürüttüğü aktif ama şiddet içermeyen bağımsızlık mücadelesinde sergilediği tutumundan ötürü "yüce ruh" anlamına gelen "Mahatma" ya da baba/mürşit anlamına gelen "Bapu" isimleriyle bilinmektedir. 1983 Oscar ödülüne layık görülen bu film de biyografik türde bir filmidir.

Gandhi, İngiliz sömürgeciliğine karşı Hint bağımsızlık hareketinin lideridir. 1869'da Porbandar'da Vaşiya Kastı'ndan bir ailenin oğlu olarak doğan Mohandas Karamçand Gandhi, 1888-91 yılları arasında Londra'da hukuk öğrenimi gördükten sonra, iki yıl Bombay ve Rackot Kentlerinde avukatlık yaptı. 1893-1914 yılları arasında Güney Afrika'da da avukat olarak çalıştı. Burada ırkçı Apartheid rejiminin ırk ayrımı politikalarına maruz kalan Hintli göçmen işçilerin haklarını savunmak için mücadele etti. Gandhi'nin büyük ölçüde Güney Afrika'da başlattığı mücadelesinin ideolojik temellerini, şiddet karşıtlığı, sivil itaatsizlik, pasifizm, uzlaşmacılık, çilecilik, Asya milliyetçiliği, Hinduizm akımının dinsel mistik öğeleri, dinlere saygı ve teknoloji karşıtlığı oluşturur. 9 Ocak 1915'te, ülkesi Hindistan'a dönen Gandhi'yi karşılamaya gelen onbinlerce Hintli, onun artık Hindistan için ulusal sembol haline geldiğinin de bir kanıtıdır. Hindistan'da olduğu yıllar boyunca İngiliz emperyalizmine karşı pasif ve uzlaşmacı bir çizgi izleyen ve boykot, sivil itaatsizlik gibi eylemler gerçekleştiren Gandhi, her zaman ayaklanmaya ve ulusal kurtuluş için savaşa karşı olmuştur. Gandhi, 30 Ocak 1948'de radikal milliyetçi Hintli bir genç tarafından düzenlenen suikastla öldürülmüştür (Mencütekin, 2007: 368).

Film, Gandhi'nin uğradığı suikast sonucunda öldürülmesi ve ardından yapılan cenaze töreniyle başlar. Jenerik görüntülerinin hemen ardından geri dönüşle perdeye yansıtılan Güney Afrika'daki bir tren yolculuğuyla, esas mücadelesinin miladı olan ırk ayrımcılığına maruz kalış sahnesiyle devam eder. Gandhi, Afrika'da başlattığı ve yirmi yıldan fazla sürdürdüğü ırk ayrımcılığına karşı mücadele sonucunda nihayet 1915 yılında ülkesine döner. Bombay Limanı'nın da kendisini karşılamaya gelen büyük kalabalık ve Hindistan Ulusal Kongresi'ne katılımın yoğunluğu onun karizmatik liderliğinin ülke genelindeki etkisinin ilk işaretleridir. Daha sonra trenle çıktığı yurt gezisi onun tanınırlığını daha da artırır. Nihayet bu gezileri sırasında uğradığı Çamparan'da tutuklanıp (TC: 01: 05: 10) mahkemeye çıkarılması, onu İngiliz sömürgesi altında çaresizce kıvranan milyonlarca Hintlinin gözünde bir kurtarıcı haline getirir. Ülkedeki baskı ve haksızlığı iyiden iyiye artırmak için çıkarılan yeni bir kanunun yürürlüğe girdiği 6 Nisan'ı "dua etme ve oruç tutma günü" ilan etmesi, daha sonra İngiliz mallarına karşı boykot çağrısı onun Hindistan'daki ilk aktif eylemleri olarak Hintli mazlum milyonları ümitlendirirken, sömürgeci İngilizleri endişelendirmiştir (TC: 01: 38: 40). Bu boykot çağrısı, kontrolden çıkıp ülke genelinde büyük şiddet eylemlerine yol açmış ve bu eylemler, ancak

Gandi'nin başlattığı ölüm orucuyla sona erdirilebilmiştir (TC: 01: 49: 10). Başlattığı tuz gölü yürüyüşü onun boykot çağrısından sonraki en etkili eylem çağrısıdır (02: 06: 15). Bağımsızlık sonrası yaşanan Hindu-Müslüman çatışmalarının sona ermesi için başlattığı ölüm orucu da (TC: 02: 48: 00) hedefine ulaşır ve binlerce masum insanın öldürüldüğü çatışmalar sona erer.

Weberyen terminolojide "karizma" kavramı: "bireysel olarak bir şahsı sıradan insanlardan ayıran ve onun doğaüstü, insanüstü ya da en azından bazı özel istisnai güçlere ya da niteliklere sahip sayılmasına yol açan belli bir nitelik" anlamında kullanılır (Weber, 2013, s. 90). Gandhi, öncelikle yıllardır devam eden İngiliz işgaline karşı doğrudan bir bağımsızlık mücadelesi başlatmış değildir. Zira o Londra barosuna kayıtlı bir avukat olarak Güney Afrika'ya, Hintli bir şirketin davasına bakmak için gelmiş (TC: 00: 07: 05) ve bizzat yaşadığı olaylar sonucunda Güney Afrika'da yaşayan Hintlilerin vatandaşlık haklarını savunmak için barışçıl bir mücadele başlatmıştır. Burada başlattığı eşit vatandaşlık mücadelesi, onun İngiliz gazetelerine yazdığı makalelerle büyük yankı uyandırmış ve kendisini uzun yıllar ayrı kaldığı ülkesi Hindistan'da efsanevi bir kurtarıcı isim haline getirmiştir. Bu beklentinin büyüklüğünü Afrika'dan dönüşünde görmek mümkündür. Bombay Limanı'nın da kendisini karşılamaya gelen ve rıhtımı hınca hınç dolduran kalabalıklar (TC: 00: 41: 22) onun artık ulusal bir kahraman olduğunun en büyük işaretidir. Sonrasında Hindistan Ulusal Kongresinde yaptığı etkili konuşma (TC: 00: 57: 07), bir anlamda onun karizmatik liderliğinin ülke genelinde kabul edilmesinin aracı olmuştur. Bu sahneler, Weber'in karizmatik şahsiyetlerde önemli olanın, onların gerçekten üstün niteliklere sahip olup olmaması değil, o şahsiyetlerin "izleyiciler" ya da "tarafhtarlarca" nasıl görüldüğüdür (2013: 90) ifadelerini yansıtmaktadır. Zira Gandhi bir kurtarıcı, bir askeri komutan ya da siyasi bir lider değildir. Ancak yıllardır sömürge olarak yaşayan Hint halkı baskı, haksızlık ve insanlık dışı muamelelerden öylesine bunalmıştır ki, onun Güney Afrika'daki mücadelesini, bağımsızlık için bir ümit kendisini de bir kurtarıcı saymıştır. Zaten önemli olan da halkın onu böyle görüp kabul etmiş olmasıdır.

Hint halkının bu olağanüstü teveccühü, ona mücadelesinde hem büyük bir güç vermiş hem de ülkesinin bağımsızlığa kavuşması için büyük bir sorumluluk yüklemiştir. Zira "karizmatik gücün geçerliliği için belirleyici olan şey, güce bağımlı olanların kabulüdür" (Weber, 2013: 91). Dolayısıyla kendisine inanan ve güvenen milyonlarca Hintli için artık o, bağımsızlığı getirecek büyük kurtarıcıdır. Güney Afrika'da başlattığı mücadele de bunun en büyük kanıtıdır. Gandhi, artık bir karizmatik lider haline gelmiş hem İngiliz hükümetine karşı kararlı, tavizsiz, müzakereci ve zorlu bir muhatap olmuş hem de milyonlarca Hintli için milli bağımsızlığın ve iç barışın sembolü sayılmıştır. Onun bir

sembol haline gelmesini çok sayıda sahnede görmek mümkündür. Örneğin, ülkedeki baskı ve haksızlığı iyiden iyiye artırmak için çıkarılan yeni bir kanunun yürürlüğe girdiği 6 Nisan'ı "dua etme ve oruç tutma günü" ilan etmesi ve İngiliz mallarına karşı boykot çağrısı onun Hindistan'daki ilk aktif eylemleri olarak yıllardır sömürülen milyonlarca Hintliyi heyecanlandırırken, işgalci İngilizleri de oldukça telaşlandırmıştır (TC: 01: 38: 40). Zamanın şartlarında hem bu çağrıların yapılması hem de böylesi çağrılara uyulması çok zor ve cesaret isteyen işlerdir. Bütün ülkenin onun çağrılarını uyararak bu zor ve cesaret isteyen eylemlere iştirak etmiş olması, onun bir lider olarak ülke genelinde kabul edildiğinin yani karizmasının göstergesidir.

İngiliz mallarına karşı yaptığı boykot çağrısı, kontrolden çıkıp şiddet eylemlerine yol açınca yine Gandhi'nin "eğer ölürsem belki dururlar" diyerek başlattığı ölüm orucuyla sona ermiştir (TC: 01: 49: 10). Eylemlere karşı başlattığı ölüm orucu da onun karizmasının başka bir kanıtıdır. Zira başlayan bir şiddet eyleminin sıradan bir kişinin çağrısıyla ya da yaptığı kişisel bir eylemle sona ermesi çok zordur. Eğer böylesi bir çağrı ya da eylemle sonlanıyorsa o zaman bu, çağrıyı/eylemi yapan şahsiyetin eylemciler üzerindeki karizmatik otoritesinden dolayıdır. İşte söz konusu sahneler şiddet eylemlerinin ülke genelinde yaygınlaştığı ve önlenemez bir hal aldığı noktada Gandhi'nin başlattığı ölüm orucuyla sonlandırmasını perdeye taşımaktadır. Gandhi'nin başlattığı ölüm orucunun, dalga dalga yayılan ve tüm ülkeyi kuşatan şiddet olaylarını sona erdirmiş olması, onun milyonlarca Hintli üzerindeki şahsi karizmatik etki ve otoritesinin göstergesidir. Zaten kendisini ziyarete gelen Nehru da, şiddet eylemlerinin sona ermesi için başlattığı ölüm orucunun hedefine ulaştığını yataktaki Gandhi'ye şöyle anlatır: "Cinnah, Patel ve bütün meclis, işbirliği çağrısında bulundu. Tek bir gösteri bile yapılmıyor. Bütün Hindistan halkı senin orucu bırakman için dua ediyor. İnsanlar sokaklarda polise ve İngiliz askerlerine çiçek veriyorlar" (TC: 01: 53: 13). Tüm Hindistan halkının hem şiddet eylemlerini sonlandırması hem de kendisi için dua etmesi bu karizmatik gücün ifadesidir. Aynı etkiyi bağımsızlık sonrası yaşanan Hindu-Müslüman çatışmalarının sona ermesi için başlattığı ölüm orucunda da (TC: 02: 48: 00) görmekteyiz. İngiliz Hükümeti, Hindistan'ın bağımsızlığını nihayet kabul etmek zorunda kalmıştır. Ancak egemenlik emellerinden de kolayca vazgeçmek niyetinde değildir. Bu yüzden bağımsızlığı kazanmış bütün bir Hindistan yerine bölünmüş bir Hindistan istemektedir. Dolayısıyla Hinduların çoğunlukta olduğu bölgeyi Hindistan, Müslümanların çoğunlukta olduğu bölgeyi Pakistan adıyla bağımsız birer devlet olarak tanır. Her iki tarafta azınlıkta kalan kesimlerin kendi dindaşlarının çoğunlukta bulunduğu topraklara, yani kendi bağımsız devletlerinin topraklarına göç etmesi için 1947 Ağustos'undan itibaren mübadele başlatılır (TC: 02: 42: 41). Bu mübadele ile yerlerinden edilme Hindularla Müslümanlar arasında şiddetli çatışmaların başlamasına

sebepler olur ve şiddet eylemleri kısa sürede ülke geneline yayılır. Bir türlü önü alınamayan ve her geçen gün daha da şiddetlenen çatışmalarda, binlerce masum insan öldürülür. Bunun üzerine Gandhi yine ölüm orucuna başlar ve çatışmalar tamamen durana kadar oruca devam edeceğini ilan eder. Gandhi'nin bu eylemi hem Hindular hem de Müslümanlar arasında kısa sürede büyük yankı bulur ve tüm ülkede binlerce masum insanın öldürüldüğü çatışmalar nihayet tamamen durur. Tüm bu sahneler Gandhi'nin karizmatik bir lider olduğunun kanıtları olarak yeterli gözükmemektedir. Bunu da zaten Gandhi'nin kendisini ziyarete gelen Patel'e: "Sardar kilo alıyorsun. Benimle birlikte oruç tutmalısın" sözlerine karşı Patel'in: "Eğer ben oruç tutarsam ölürüm. Ama eğer sen oruç tutarsan, insanlar seni yaşatmak için her çeşit belaya bulaşırlar" (TC: 02: 48: 50) cevabında görmek mümkündür. Patel'in bu ifadeleri onun, kitleler üzerindeki etkisini dolayısıyla karizmasını açıkça vurgulamaktadır.

Başlattığı tuz yürüyüşü, onun üçüncü büyük eylemidir (02: 06: 15). Bir İngiliz sömürgesi olan Hindistan'da tuz çıkarmak İngiliz Kraliyeti'nin tekelindedir. Hükümetin izni olmadan tuz çıkarmak ve satmak yasaktır (TC: 02: 14: 9). İyi bir eylemci olan Gandhi, aynı zamanda güçlü bir kamuoyu yaratma konusunda da oldukça mahirdir. Bunu Güney Afrika'da yaşananları dünya kamuoyuna ve özellikle İngiliz kamuoyuna duyurmak için kurduğu basın çadırıyla ispatlamıştır (TC: 00: 21: 35). İngiltere'den kendisini takip etmek için daha önce Güney Afrika'ya gelen, New York Times muhabiri Vince Walker, yıllar sonra bu kez benzer amaçlarla Hindistan'a gelmiştir. Gandhi, Walker'a: "Seni boşuna buralara kadar getirtmiş olmak hiç uygarca bir davranış olmaz" diyerek yeni bir eylemin ilk sinyalini verir. "Yeni Genel Vali'ye bundan sonra artık Kral'ın Hindistan'ı yönetemeyeceğini kanıtlayacağım" (TC: 02: 04: 10) sözleriyle ünlü "tuz yürüyüşü" eylemini başlatır. Bu eyleminin Walker'ın yapacağı haberlerle büyük bir etki yaratacağını da iyi bilmektedir. 400 kilometrelik yürüyüşünde, kendisini takip eden Vince Walker'ın: "Seni tutuklamalarından korkmuyor musunuz?" şeklindeki sorusuna ise: "Beni tutuklarsa binlerce insanı tutuklamış olurlar. Kampanya planlamayı sadece generaller bilmez... Sivil bir direnişçinin görevi kışkırtmaktır ve biz kışkırtmaya devam edeceğiz. Ta ki onlar cevap verinceye veya kanunları değiştirinceye kadar. Kontrol onlarda değil bizde. Sivil direnişin gücü işte budur" (TC: 02: 07: 40) şeklinde verdiği cevapla hem kendi mücadele şeklinin özünü özetler hem de mücadelesinin başarıya ulaşacağı inancını dile getirir. Gandhi kendi tuzunu üretmek için 12 Mart'ta Ahmedabad'dan Dandi'ye doğru yola çıkar ve 6 Nisan'da denize ulaşmaya kadar binlerce Hintli ile birlikte yaklaşık 400 kilometre yürür. Dandi sahilinde avucuna aldığı tuzu kalabalıklara göstererek onların büyük tezahüratı ve alkışları eşliğinde: "İnsanın tuza ihtiyacı vardır. Havaya ve suya olduğu kadar! Bu tuz, Hint

Okyanusu'ndan geliyor. Bırakın her Hintli kendi hakkını istesin" (TC: 02: 10: 30) diyerek seslenir. Bu eylem Vince Walker'ın çektiği görüntülerle İngiltere'ye ulaşmıştır ve İngiliz Hükümeti Gandhi'yi etkisizleştirmek için çok sert önlemlere başvurur. İngilizler, eylemlere katılan binlerce Hintliyi, döver, tutuklar ve hapse atarlar. Ancak kendilerine hiç karşılık vermeyen binlerce insanı tutuklamak, hapsedmek bu eylemlerin durdurulmasına yetmez. Yine Vince Walker'ın geçtiği haberlerle Londra'da büyük yankı uyandıran eylem sonunda Gandhi, Genel Vali'nin konutuna çağrılır. Genel Vali: "Bay Gandhi Londra'daki hükümet toplantısına, Hindistan'ın olası bağımsızlığını tartışmak üzere sizi davet etmem bildirildi" (TC: 02: 20: 31) sözleriyle onun eylemlerinin hedefine ulaştığını haber verir. Nihayetinde İngiliz Hükümeti, Gandhi'yi Hindistan'ın bağımsızlığını konuşmak üzere ulusal bir lider olarak Londra'ya davet etmek zorunda kalmıştır. Tüm bunların onun karizmatik otoritesinin sonucu olduğunu anlamak zor olmasa gerekir.

Mahatma Gandhi, 30 Ocak 1948'de radikal milliyetçi bir Hintli gencin gerçekleştirdiği suikast sonucu öldürülür. Bütün hayatını ülkesinin bağımsızlığına adanmış bir insanın cenaze töreninde, töreni televizyondan dünyaya anlatan bir spikerin şu sözleri adeta onun şahsiyetinin ve karizmatik gücünün özetidir: "Bu görkemli saygı gösterisi mal varlığı ve parası resmi bir unvanı veya makamı olmadan yaşamış özel bir adamın naaşı için yapılıyor Mahatma Gandhi. Orduların ya da geniş toprakların hükümdarı değildi. Bilimsel bir başarısı ya da sanatsal bir yeteneği yoktu. Fakat bütün dünyadan hükümet temsilcileri ve üst düzey bürokratlar, ülkesini özgürlüğe kavuşturan bu peştamalı, kısa boylu kahve renkli adama saygılarını sunmak için bugün buradalar. Amerika Dış İşleri Bakanı General George Marshall, Gandhi'yi şöyle anlatıyor: "'Mahatma Gandhi' Bütün insanlığın vicdanının sözcüsü oldu. O alçak gönüllülüğü ve sade gerçekçiliğiyle imparatorlardan bile daha güçlüydü'. Albert Einstein ise şöyle diyor: 'Gelecek nesiller dünyadan böyle bir adamın geçtiğine inanamayacaklar'" (TC: 00: 04: 45). Spikerin bu sözleri karizmatik otoritenin, tam anlamıyla Weberyen tanımını ifade etmektedir. Çünkü Gandhi de olan tek şey, kişisel karizması ve halkının kendisine karşı coşku ve umuttan kaynaklanan tam bir kişisel bağlılığıdır (Weber, 2013: 91). Onun "egemenlik kümesi duyguya dayalı bir topluluktan oluşmaktadır" ki bu da Weber'in "karizmatik" ya da "büyüleyimsel" olarak tipleştirdiği otorite türünün en önemli dayanağını teşkil etmektedir. Ömrünü adadığı bağımsızlık mücadelesinde olduğu gibi cenaze töreninde de böylesi bir bağlılık gösterisi, onun kitleler üzerindeki kişisel "karizmasının" yani "büyüleyimsel" gücünün ifadesidir (Weber, 2011: 63-365).

3. 3. Yasal-Ussal Otorite Olarak "Lincoln"

Hollywood'un en üretken yönetmenlerinden birisi olan Steven Spielberg'ün yönettiği Lincoln, Amerikan Başkanları'ndan Abraham Lincoln'ün (1809-1965) hayatının çok önemli kesitini perdeye

taşımaktadır. Abraham Lincoln, başkan olarak görev yaptığı 1860-1865 yılları arasında Amerikan İç Savaşı'nda Amerika Konfedere Devletleri'ne karşı büyük bir galibiyet elde etmiş ve ülkenin birliğini korumuş önemli bir şahsiyettir. Amerika Birleşik Devletleri'nin 16. ve Cumhuriyetçi Parti'nin de ilk başkanı olan Lincoln, Amerika Birleşik Devletleri'nin en büyük sorunlarından olan köleliği de tam anlamıyla bitiren isimdir. Zira Kuzey eyaletlerinde 1808'de köleliğin yasaklanmasından sonra uygulanmayan kölelik, geniş tarım alanlarına sahip olan dolayısıyla yoğun emek isteyen tarımsal işlerden dolayı Güney eyaletlerinde hala geçerliydi. Hatta Abraham Lincoln'ün köleliği kaldırma vaadiyle girdiği başkanlık seçiminden zaferle çıkması üzerine, köleliği devam etmesini isteyen geniş tarım alanlarına sahip Güney Eyaletleri, bağımsızlıklarını ilan ederek Amerika Konfedere Devletleri adı altında yeni bir birlik kurmuşlardır. Amerikan İç Savaşı'nın çıkışının temel nedeni bir anlamda köleliğin kaldırılması konusundaki anlaşmazlıklardır (Friedman, 2010: 8-15). Abraham Lincoln'ün başkanlık dönemini perdeye taşıyan filmde, zamanın Amerikası için adeta bir tabu olan köleliği kaldırmak ve ırk ayrımcılığına son vermek için hazırlanan bir yasanın -ABD Anayasası'na eklenecek 13. maddenin- temsilciler meclisinden geçirilme süreci konu edilmiştir.

Abraham Lincoln, ABD'nin 16. Başkanı'dır. Amerika Birleşik Devletleri demokrasi tarihinin dolayısıyla Weberyen terminolojideki "yasal otorite" tipinin en önemli temsilcilerinden birisidir. Öncelikle ABD "yasal otorite" tipi olarak bir anayasaya sahiptir ve yapılan tüm işlemler bu anayasa çerçevesinde meşrulaştırılabilir. Başka bir deyişle ABD'de en üstün otorite Amerikan Anayasası'dır ve tüm yönetsel tasarruflar bu anayasaya uygun olmak zorundadır. Bu zorunluluk, Max Weber'in "yasal otorite" tipinin en önemli dayanağını oluşturmaktadır. Çünkü Weber, yasal otoriteyi "yasalarla konulmuş ve kişisel nitelikte olmayan bir düzen" olarak tanımlar (2011: 326). İşte ABD, böyle bir düzenin ilk uygulayıcısı ve Tocqueville tabiriyle "demokrasinin vatanıdır" (1962: 39).

Lincoln, Başkanlığı'nın ikinci dönemi için düzenlenen açılış töreninde: "Bana düşen görev bayrağı göndere çekmektir. Eğer mekanizmada bir aksaklık olmazsa bunu yapacağım. Bayrak çekildiğinde, onu orda tutmak halka düşüyor" (TC: 00: 12: 18) şeklinde kısa ama çok anlamlı bir konuşma yapar. Başkan Lincoln'ün bu konuşması aslında demokrasinin özünü anlatmakta, üstlendiği bu görevin kendi kişisel tasarrufundan değil, anayasanın kendisine yüklediği yasal yetkiden ve sorumluluktan kaynaklandığını vurgulamaktadır.

Başkanlığının ikinci döneminde Lincoln, daha önce denediği ama muvaffak olamadığı bir yasa değişikliğini -ülkesinin geleceği ve vatandaşlarının eşit haklara sahip olması için insan haysiyetine aykırı kölelik uygulamasını tüm ülkede sonlandırmak ve anayasal güvenceye almak için, anayasaya eklenecek 13. yasayı- bir kez daha meclise

getirmeye karar verir. Tüm olumsuzluklara -zira kısa süre önce aynı amaçla yapmak istediği yasa değişikliğini meclisten geçirmek için yeterli oyu alamamış, ayrıca başta eşi olmak üzere ailesi, Dışişleri Bakanı William H. Seward başta olmak üzere en yakın çalışma arkadaşları, yine başta Francis Preston Blair olmak üzere partinin kurucu üyeleri vs hemen herkes Lincoln'ün yapmak istediği yasaya karşıdır- rağmen bu yasa değişikliğini temsilciler meclisinden geçirmeye kararlıdır. Yakın çalışma arkadaşlarıyla yaptığı bir toplantı da: "Anayasayı koruma sözümü tutmak için [bu yasayı çıkarmaya] ihtiyacım olduğuna karar verdim" (TC: 00: 26: 45) diye başlar. Zira Amerikan Başkanları savaş durumunda olağanüstü kararlar almaya yetkilidir. Ancak Lincoln "13. yasayı meclisten geçirmek ve eyaletler tarafından onaylatıp bütün bu kölelik işini kaldırmak istiyorum... 1 Şubat günü 13. yasa değişikliğini imzalamak niyetindeyim" (TC: 00: 29: 30) sözleriyle savaş şartlarının verdiği olağanüstü yetkiyi kullanmak yerine daha kalıcı ve kesin çözüm yolunu seçmiş olmaktadır. Tüm bu konuşmalar da göstermektedir ki, ABD Başkanları yasal yetkilerle sınırlandırılmıştır. Yani bir şeye karar verdilerse onu hayata geçirmek için mevcut yasalara göre hareket etmek zorundadırlar. Eğer bu kararları mevcut yasalarla engellenmişse ya da mevcut yasalarda o konuyla ilgili bir düzenleme yoksa yasaların yapılacağı yegâne merci temsilciler meclisidir. Konuyla ilgili yasa tasarısı meclise sunulur ve gerekli oyu alırsa kabul edilmiş sayılır ve Başkan'ın onayının ardından yürürlüğe girer. İşte bu sahneler ABD'de geçerli olan yasal otorite tipolojisinin perdeye yansımış halidir. Lincoln'ün böylesi bir yasa değişikliğini daha doğrusu anayasal değişikliği yaparken dayandığı güç ise demokrasilerin zorunlu şartı olan meşru seçimlerdir. Lincoln, kısa süre önce yapılan başkanlık seçimlerinde halkın kendisini tekrar başkan seçmesini, söz konusu yasa değişikliğini yapma konusunda halkın kendisine verdiği bir destek olarak yorumlar. "Bunu yapan halk sanıyorum... Düşünmeleri için bir buçuk yıl verdim ve beni yeniden seçtiler" (TC: 00: 30: 20) ifadeleriyle de bunu bizzat kendisi dile getirir. Zira ilk yasa değişikliği denemesinin üzerinden tam bir buçuk yıl geçmiş, yani Amerikan halkı düşünmek için yeterli zamanı kullanmış ve Lincoln'ü 13. yasa tasarısını bir kez daha meclise getireceğini bile bile tekrar başkan seçmiştir.

James Ashley, Temsilciler Meclisi'nde Başkan Lincoln'ün lideri olduğu Cumhuriyetçi Parti'nin temsilcisidir. Lincoln'ün ikna ettiği kabine üyelerinden Dışişleri Bakanı William H. Seward, temsilci Ashley'e "James, köleliği kaldırma yasasını tartışmak için meclise getirmeni istiyoruz hemen... bu ayın [Ocak ayını kast ederek] 31'inde bu yıl, yasayı oylamaya aç" (TC: 00: 31: 03) diyerek, 13. yasa değişikliği tasarısı için meclis sürecinin başlatılmasını ister. Gösterilen büyük tepkilere, dirençlere, engellemelere ve yaşanan hararetli tartışmalara rağmen nihayet, Başkan Lincoln'ün istediği köleliği kaldıran yasa değişikliği temsilci James Ashley tarafından meclise sunulur. Böylelikle 13. yasanın meclis süreci başlar ve

Temsilciler Meclisi, Başkan Schuyler Colfax'ın başkanlığında 9 Ocak günü toplanır (TC: 00: 35: 14). Uzun tartışmalar ve karşılıklı suçlamaların birbirini takip ettiği seri oturumlar sonucunda 31 Ocak 1865 günü oylama yapılır. Çok hararetle geçen oylamada Meclis Başkanı Schuyler Colfax'ın da kullandığı oyla ABD Anayasası'nda değişiklik öngören ve köleliği tamamen kaldıran 13. yasa değişikliği 8 boş, 56 ret, 119 kabul oyuyla meclisten geçer (TC: 02: 00: 35). Filmin de ana temasını oluşturan köleliği kaldıran 13. yasanın ABD Anayasası'na eklenmesi süreci, demokratik bir rejimdeki işleyişi göstermesi bakımından dikkate değerdir. Bizim problematiğimiz açısından bakıldığında ise Weber'in yasal otorite tipolojisini perdeye taşıması bakımından oldukça başarılıdır. Weber'in yasal otorite tipolojisi, daha önce de ifade edildiği gibi kişisel olmayan, yasa ve kurallara dayanmaktadır. Herkesin görev, yetki ve sorumlulukları yasalarla belirlenmiştir. Bir demokratik rejim olan ABD'de Başkan, doğrudan halk tarafından seçilir ve icraatlarını mevcut yasalar çerçevesinde gerçekleştirir. Eğer yasalarda bir değişiklik yapmak isterse tıpkı 13. yasa tasarısında olduğu gibi yasalar çerçevesinde değişiklik yapabilir. Muhalefet, anayasa ve ilgili yasaların kendisine verdiği yetki çerçevesinde bizzat otorite sahibine ve onun yönetsel tasarrufuna karşı çıkabilir. Filmde görüldüğü gibi Demokrat Parti milletvekilleri Lincoln'ün meclise getirdiği 13. yasa tasarısına şiddetle karşı çıkmakta, yasanın meclisten geçmemesi için büyük bir mücadele vermektedir. Bu yetkilerini de tıpkı Lincoln gibi seçimle gelerek yani doğrudan halktan almakta, anayasa ve ilgili diğer yasaların belirlediği/sınırladığı çerçevede muhalefet haklarını kullanmaktadırlar. Yani bir anlamda hükümet ve muhalefet bir iş bölümü yapmış olmaktadır. Bu iş bölümü de yine ABD Anayasası ve ilgili diğer yasaların kişisel olmayan normatif yapısının gereğidir (Weber, 2013: 54).

Neticede Lincoln filmi, bir yasal otorite örneği olarak ABD özelinde yaşananları perdeye taşımaktadır. Siyasi otoritenin yapmak istediği bir tasarruf örneğinin nasıl bir süreç izlediği, başta anayasa olmak üzere yasaların siyasi otorite üzerindeki bağlayıcılığı, yapılacak bir yasa değişikliğinin nasıl gerçekleştiği, meclisteki işleyiş süreci, mecliste tartışılması, muhalefet milletvekillerinden bazılarının ikna edilmeye çalışılması, milletvekillerinin oylarına sunulması, çıkan sonuca lehte ya da aleyhte olsun herkesin uymak zorunda olması gibi yasal otorite tipolojisinin çok sayıda olumlu sayılabilecek örneklerini sunmaktadır. Ancak bununla birlikte oy hakkı olan muhalefet milletvekillerini çeşitli gayrimeşru yöntemlerle -örneğin Giles Stuart, Nelson Merrick, Homer Benson gibi bazı muhalefet milletvekillerine rüşvet teklif edilir (TC: 00: 43: 26), Ohio Postane Müdürlüğüne getirilen muhalefet milletvekillerinden Clay Hawkins örneğinde olduğu gibi (TC: 01: 06: 08) bazılarında da makam verilir- ayartmak daha doğrusu oy satın almak gibi

eleştiriye açık hatta olumsuz yönlerini de göz ardı etmemek gerekir. Yasal otorite Weber'in (2013: 54) vurguladığı gibi yasalarla güvence altına alınmış ve kişisel olmayan bir düzendir. Ancak bu düzen de nihayetinde kusursuz ve mükemmel işleyen bir düzen değildir. İnsani zaafların etkisine ve ahlaki olmayan yöntemlerin kullanılmasına her zaman açık bir düzendir.

Sonuç

İncelediğimiz her üç filmde Weberyen terminolojideki siyasal otorite tipolojilerini sinema perdesine yansıtması bakımından oldukça kayda değer filmlerdir. Tabii ki bu filmler doğrudan bir otorite tipolojisi üzerine kurulmuş değildir. Bununla birlikte, filmsel anlatıların çok yönlülüğü ve zenginliği dikkate alındığında farklı perspektiflerden değerlendirilmeye imkân vermekte olduklarını söylemek mümkündür. İnceleme konusu olan "Son İmparator", "Gandi" ve "Lincoln" filmleri Weberyen anlamda siyasal otorite tipolojilerine uygundur ve bu tipolojilerin en azından bir kısım özelliklerini taşıyan sinemasal anlatılar sunmaktadır. Bir geleneksel otorite örneği olarak Son İmparator, otoritenin geleneksel kaynağını, elde edilmiş biçimini, kutsallığını ve kullanılmasını perdeye taşımakta ve Weber'in kavramlaştırdığı "geleneksel otorite" tipini zihinlerde somutlaştıran çok sayıda sahneye yer vermektedir. Gandhi filmi ise yine Weber'in "karizmatik otorite" tipolojisini perdede görünür kılmakta, seyircilerin hafızasında canlandırmaya çalıştığı imajı sinema perdesinde adeta ete kemiğe büründürmektedir. Son olarak Lincoln filmi ise "yasal otorite" tipolojisinin kimi özelliklerini, en azından Amerikan demokrasinin işleyiş sürecini perdeye taşıyarak seyircilere sunmakta ve sinema perdesi aracılığıyla zihinlerde somutlaştırmaktadır.

KAYNAKÇA

AKPOLAT, Yıldız (2007), Durkheim'dan Giddens'a Pozitivist Sosyoloji, (<http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunisobil/article/download/1020000418/1020000412>) (10. 05. 2016)

ARICIOĞLU, M. Atilla (2013), Weber ve Düşünce Dünyası, Max Weber Bürokrasi ve Otorite Kitabı Giriş Makalesi, ss 11-30, Adres Yayınları, Ankara.

BAL, Hüseyin (2014), Siyaset Teorisinde 'Otorite' Kavramı. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/2 Winter 2014, ss 247-255. (http://turkishstudies.net/Makaleler/1131301883_14BalH%C3%BCseyin-edb-247-255.pdf) (10. 05. 2016)

BAŞTÜRK, Efe (2011), Pozitivizme Eleştirel Bir Yaklaşım: Max Weber ve Anlayıcı-Yorumlayıcı Sosyal Teori, Sübjektif: Üç Aylık Fikir Dergisi, Yıl 1, Sayı 4, ss 17-25.

DEMİREL, Demokaan (2013). Max Weber'in Sosyoloji Kuramı, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/12 Fall 2013, ss 361-369.

(http://www.turkishstudies.net/Makaleler/987658737_25demirel%20demokan%20sos-361-369.pdf) (10.05.2016).

EŞKİ, Hülya (2010). Bugünü Anlamak İçin Max Weber'i Yeniden Okumak. ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 11, ss 187-198.

FRİEDMAN, Michael, Jay (2010). Diğerlerinin Beşte Üçü, Nihayet Özgürüz A.B.D.'de Sivil Halklar Hareketi Dergisi, ss 8-15, (http://photos.state.gov/libraries/amgov/30145/publications-other-lang/freetatlast_turkish_all.pdf,) (10.05.2016).

GÜNAY, Ünver (1988), Max Weber'in Din Sosyolojisindeki Yeri ve Önemi, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 5, ss 1-10.

MENCÜTEKİN, Mustafa (2007). Sinema Perdesinde Kırılan Karizma Işığı: Mahatma Gandhi, Selçuk Ün. SBE Dergisi, Sayı,18, ss 367-392.

ÖZLEM, Doğan (2001), Max Weber'de Bilim ve Sosyoloji, İnkılâp Yayınları, İstanbul.

RİTZER, George (2011), Sosyoloji Kuramları, (çev.) H. Hülür, De Ki Yayınları, Ankara.

TOCQUWİLLE, Alexis de (1962), Amerikada Demokrasi, (çev.) T. Timur, Yenilik Basımevi, İstanbul.

WEBER, Max (2011). Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı, (çev.) Ö. Ozankaya, Cem Yayınevi, İstanbul.

----- (2013), Bürokrasi ve Otorite, (çev.) B. Akın, Adres Yayınları Ankara.

